

Structuurgroep dove en slechthorende leerlingen

Ontstaan van de structuurgroep

- Doelgroep

De doelgroep zijn leerlingen die naast hun auditieve en communicatieve beperking in het gedrag extra ondersteuning nodig hebben om de onderwijsdoelen van de SO te kunnen halen.

Een leerling komt in aanmerking voor deze groep, na weging van een aantal individuele kenmerken en besluitvorming in de Commissie van Begeleiding (CvB):

- Leeftijd: Er is geen afgebakende leeftijdsrange verbonden aan de leerlingen die in deze groep geplaatst worden.

- Een auditieve beperking (slechthorend of doof met of zonder CI) met een disharmonisch ontwikkelingsprofiel: cognitief sterk en communicatief/sociaal-emotioneel jong.

- In het geval van een harmonisch intelligentie profiel is een gemiddeld intelligentieniveau van 80 of hoger vastgesteld en in bijzondere gevallen kan het IQ tussen de 70 en 80 liggen.

Bij psychologisch onderzoek zien we vaak dat deze leerlingen een disharmonisch intelligentie profiel hebben. Hierbij is het niet mogelijk een gemiddeld IQ te berekenen.

De ondergrens van verbaal- en perfoormaal functioneren ligt boven de 60, waarbij de andere factor minimaal 90 moet zijn.

- Wat betreft de sociaal-emotionele ontwikkeling zijn er kwalitatieve beperkingen in sociale interactie, in communicatie en/of in inlevingsvermogen.

Hieraan ligt een bijzondere prikkelgevoeligheid en/of informatieverwerkingsprobleem ten grondslag.

- Er is bij voorkeur classificierend (diagnostisch) onderzoek verricht naar de aard en achtergrond van de problemen, en zo niet dan wordt deze z.s.m. in gang gezet.

Er kan sprake zijn van een diagnose binnen het Autisme Spectrum Stoornis (ASS) en/of een Aandachtstekortstoornis (ADD) al dan niet met Hyperactiviteit (ADHD), dan wel gedragskenmerken die passend zijn bij dezen.

- Er kan sprake zijn van stereotype patronen en/of bijzondere interesse.

- In een groep kunnen functioneren en met of naast andere leerlingen in een ruimte of op de speelplaats kunnen verblijven met afgestemde begeleiding.

- Een leer/werkhouding kunnen ontwikkelen. Hij/zij heeft de vaardigheid zichzelf te vermaken of een (kleine gestructureerde) taak af te maken afgestemd op zijn/haar mogelijkheden gedurende meerdere minuten.

- Vanaf onderwijsniveau start groep 3: gemiddeld minimaal 10 minuten aan tafel werken, waarbij de nabijheid van de begeleiding afhangt van de sociaal emotionele ontwikkelingsleeftijd van de leerling (conform leerlijn leren leren).

- Motivatie inzetten of toont interesse of kan gemotiveerd worden tot leren.

- Er is een ingang tot communicatie: de leerling weet wat hij/zij wil, kan een keuze of voorkeur tonen, kan zich laten prikkelen tot actie.

- De leerling kan leren omgaan met emoties: dit kan variëren van het leren onderkennen van emoties tot een zekere mate van het zich kunnen eigen maken en toepassen van regels door leren of inoefenen/conditioneren.

1. Gericht op zichzelf: zelfbeheersing, agressieregulatie, zindelijkheid.

2. Gericht op de omgeving: meubilair adequaat gebruiken, spullen intact kunnen laten.

3. Gericht op andere personen: anderen alleen per ongeluk of uit onmacht af en toe pijn doen, niet uitdagen/provoceren (afhankelijk van communicatieve mogelijkheden en emotionele mogelijkheden), zich kunnen laten leiden.

- Passend bij de kalenderleeftijd voldoende zelfredzaam in eten, drinken, omkleden en toiletgang.

- Het gedrag is hanteerbaar binnen de regels van Omgaan met Moeilijk Verstaanbaar Gedrag (OMVG).

- Intensief onderwijsarrangement (voorheen indicatie SO-mg met BA).

- Plaatsing vóór 2009

Tot 2009 hadden dove en slechthorende kinderen met autisme en goede cognitieve mogelijkheden (een gemiddeld tot hoog IQ) op onze school, Kentalis Signis, zoveel last van een niet aan hun

behoefden aangepaste omgeving dat ze ernstige gedragsproblemen ontwikkelden. Hierdoor konden ze niet leren tussen andere dove en slechthorende kinderen en moesten ze leren op een afdeling voor dove en slechthorende kinderen met meervoudige beperkingen (IQ<70).

- **Plaatsing vanaf 2009**

Kentalis Signis startte een structuurgroep met aanpassingen op communicatief en sociaal-emotioneel niveau, maar met cognitief voldoende uitdaging. Deze groep draaide op de afdeling mg.

- **Plaatsing vanaf 2013**

Deze bovenbouwgroep op de mg-afdeling bleek dermate succesvol dat na 3 jaar ook een onderbouwgroep startte op de SO afdeling. Tot nu toe leerden 14 leerlingen op deze groepen (n=14).

Onderwijsaanbod: aanpassingen

Bij het vormgeven van ons onderwijsaanbod hebben we ons gebaseerd op de actuele kennis over autisme bij dove en slechthorende kinderen en zoveel mogelijk gebruik gemaakt van evidence based materiaal en best practices. Daarbij bleven we ook zelf goed opletten: essentieel was de kennis die wij als practici zelf samen met ouders deelden m.b.t. wat de leerlingen nodig hadden in de klas.

Gebaseerd op de definitie van Denterneer-van der Pasch en Verpoorten (2007) zien we autisme als een organisch neurologisch defect wat zich uit in specifieke stoornissen op het gebied van communicatie, sociale interactie, verbeelding en cognitieve stijl. De nodige aanpassingen zijn terug te voeren op deze stoornissen, en daarbij de comorbiditeit van autisme met doofheid/slechthorendheid.

- **Fysieke aanpassingen aan de omgeving**

Happé (1999): Mensen met autisme verwerken informatie neurologisch meer lokaal en minder in samenhangende, coherente delen. D.w.z. dat kinderen met autisme veel meer details waarnemen en ook meer vaste koppelingen maken tussen persoon/plaats/tijd en handeling. Op deze conclusie is kritiek, maar in 2007 is dit opnieuw bevestigd (Noens en Berckelaar-Onnes).

1. **Groepsgrootte (max. 6 lln)**
2. **Beperkte sensorische stimuli**
Witte muren, overzichtelijke, dichte kasten, vaste plekken voor activiteiten en materialen, zelfgemaakte werkjes op een vaste plek buiten de klas, elke leerling individuele tafel tussen schotten, stoomhoek, oneway screen (gewenst).
3. **Voorspelbare gevisualiseerde dagprogramma's**
4. **TEACCH programma (teacch.com)**

Het teacch programma is in Amerika ontwikkeld en biedt goede ideeën hoe een schoolomgeving ruimtelijk gestructureerd kan worden, bijvoorbeeld met de bekende ladekastjes waar de leerling het werk van de dag per laatje heeft klaarliggen. Ook biedt het materiaal om met visuele schema's de leerlingen te ondersteunen hoe het dagprogramma eruit ziet.

- **Didactische en pedagogische aanpassingen**

1. **Geef me de vijf (geefmede5.nl)**

Dit programma is in Nederland ontwikkeld voor kinderen met autisme. De kern van dit programma zijn de 5 aspecten in de communicatie die een kind met autisme niet vanzelfsprekend opmerkt, maar wel graag helder wil hebben: wie, wat, waar, hoe en wanneer. Hierbij wordt ingegaan op feiten en niet op inzicht en gevoel. Daarnaast wordt een basisattitude voor begeleiders omschreven.

2. **Aangepaste communicatie**

Er is in de literatuur veel discussie in welke mate kinderen met autisme een taal als communicatiemiddel gaan gebruiken en in welke mate de taal de ontwikkeling van TOM beïnvloedt. Gebaseerd op het onderzoek van Isarin, Rikken en Verpoorten (2009) naar de consequenties van autisme voor het begrijpen en gebruiken van gebaren(taal) hebben we ervoor gekozen in onze groepen NGT en/of NmG in te zetten als instructietaal ingebed in de toepassing van aspecten van Totale Communicatie (TC) en Concept ondersteunende communicatie (zie iBook op simea.nl). Bij een aantal leerlingen is de ComVoor afgenomen.

3. **Aangepast aanleren sociaal-emotionele vaardigheden**

Uit onderzoek van Peterson (2000) is aangetoond dat TOM bij dove en slechthorende kinderen met autisme minder ontwikkeld is. Ook door de minder goed ontwikkelde executieve functies (Happé en Frith, 1996) hebben kinderen met autisme meer moeite met het organiseren, monitoren en bijsturen van gedrag.

Knoors en Marschalk stellen dat het feit dat veel ernstig slechthorende en dove kinderen als ze ouder worden een toenemende achterstand laten zien in leeftijdsadequate taalvaardigheid, betekent dat ze mogelijk ook achterstanden in de executieve functies oplopen. En dat terwijl de behoefte aan efficiënte executieve functies juist toeneemt met de leeftijd, als de klas minder gestructureerd wordt. Leerlingen moeten dus meer en meer kunnen vertrouwen op interne hulpbronnen, beheersing en organisatie. We hebben echter al gezien dat ernstig slechthorende en dove kinderen vaak opgroeien in overmatig gestructureerde omgevingen, thuis en op school, waarbij ze meer ondersteuning bij het oplossen van problemen krijgen dan hun horende leeftijdsgenoten, ongeacht of ze die steun ook echt nodig hebben (Knoors en Marschalk, 2014).

In de structuurgroep wordt structuur aangeleerd om zo zelfstandig mogelijk te leren functioneren. Elke leerling heeft een structuraanbod afgestemd op de eigen mogelijkheden.

Methodieken:

- Sociaal Competentie Model: situaties waar kinderen in verkeren worden vertaald in taken en daarbij horen concreet te leren vaardigheden. Taken en vaardigheden worden hierbij voortdurend in evenwicht gehouden en taken worden aangepast aan de vaardigheden van het moment. Om informatie te vergaren wordt gebruik gemaakt van veel psycho-educatie, waarbij de leerling op een cognitieve manier veel leert over de situaties en het daarbij gewenste gedrag. Een heel visueel, goed toepasbare methode zijn:

- doos vol gevoelens
- PAD
- Hoe ik ben
- Hoe ik denk en voel

www.viahulp.com

4. **Aangepaste didactiek**

De leerkracht en klassenassistent spelen bij het aanbod van materiaal en instructie in op de problemen met het werkgeheugen, organisatie, planning, het anticiperen, het bijsturen en de impulscontrole van kinderen met autisme. (zwakke TOM, zwakke executieve functies)

Er is binnen Kentalis onderzoek verricht welke behandeling bij kinderen met Autisme het beste werkt. Dit onderzoek is ook als i-book verschenen "Op eigen wijze samen" (Isarin, 2014). De ortho-communicatieve behandeling die wordt beschreven is voor ons deels een bevestiging dat we op de goede weg zijn en ook biedt het ons nieuwe inzichten om ons programma verder te ontwikkelen.

5. Aangepaste leerlijnen

Om een aanbod te geven passend bij de intelligentiemogelijkheden van de leerlingen met autisme laten we de leerlingen zoveel mogelijk aan dezelfde kerndoelen werken als de leerlingen zonder autisme. Kerndoelen zijn: Nederlandse Gebarentaal, Nederlandse taal, lezen, rekenen, sociaal emotionele ontwikkeling en leren leren. Binnen de leerlijnen van deze kerndoelen heeft een leerkracht de mogelijkheid om, in samenspraak met de psycholoog en intern begeleider, keuzes te maken welke doelen haalbaar zijn voor de leerling met autisme en welke doelen niet.

Zo kan het zijn dat er binnen de leerlijn sociaal emotionele ontwikkeling wordt besloten om niet langer aan een bepaald doel te werken, dit over te slaan en door te gaan met het werken aan andere doelen op deze leerlijn, zodat de onderwijstijd passend bij deze leerling effectief wordt gebruikt.

6. Participeren in schoolbrede projecten

Leerlingen die in onze gestructureerde klassen leren, mogen alleen deelnemen als leren in een gewone klas niet gaat. De leerlingen spelen iedere dag 2 tot 3 keer buiten met leeftijdsgenootjes die geen autisme hebben. Op speciale feestdagen, waarbij in de grote zaal een viering is, is het streven om de kinderen met autisme, goed voorbereid en soms aangepast aan hun mogelijkheden, mee te laten doen. Een enkele keer wordt ervoor gekozen om een leerling niet mee te laten doen aan de activiteit. Dan wordt een alternatief aanbod geboden.

7. Participeren in de SO-klassen

Zodra we zien dat een leerling profiteert van het aanbod, doelen in een verwacht tempo haalt, geen doelen hoeft over te slaan en in een lage fase blijft in het signaleringsplan, laten we het gefaseerd meedoen met activiteiten in de grotere groepen leerlingen. Als de leerling hier gewend is leert het verder in deze groep.

- Speciaal opgeleide teams

1. Multidisciplinair team

- leerkracht
- klassenassistent
- logopedist
- intern begeleider
- gedragskundige
- systeemdeskundige

2. Samenwerking met de ouders

3. Deskundigheid:

- ASS-onderdompeling (Kentalis Academie)
- Methodieken:
  - Sociaal Competentie Model
  - Omgaan met Moeilijk Verstaanbaar Gedrag
  - Programma Alternatieve Denkstrategieën
  - Kanjertraining
  - Leerlingvolgsysteem
  - Signaleringsplan: een systeem waarmee gedrag in verschillende stressstadia wordt beschreven en daarbij ook de aanpak eenduidig wordt vastgelegd.
- Op consulatiebasis: de gedragskundige inhoudelijke ondersteuning.

4. Competenties team

- Basisattitude: neutraal, rustig, structuur en routine kunnen bieden en vasthouden. Altijd voor ogen houden dat de leerling handelt vanuit onmacht en niet vanuit onwil.
- Communicatie en interactie: Nederlandse Gebarentaal en Nederlands ondersteund met gebaren. Daarnaast het toepassen van de aspecten van Totale communicatie en Concept ondersteunende Communicatie en dit individueel toepassen.
- Klassenmanagement: duidelijkheid bieden in ruimte, tijd, organisatie en activiteiten en dit dagelijks volhouden.
- Didactiek en instructie kunnen aanpassen op de mogelijkheden van de leerling, rekening houdend met de zwakke TOM en zwakke executieve functies.
- Kennis hebben in het omgaan met kinderen met een disharmonisch ontwikkelingsprofiel dan wel gedragskenmerken passend bij autisme.
- Kennis van de leerlijnen van het SO en kunnen beoordelen welke doelen al dan niet haalbaar zijn.